

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Anita Berge

Barnehagen i en brytningstid. Tradisjoner i spill og praksiser under press i den store barnehagen

Avhandling for graden philosophiae doctor ved Det Humanistiske Fakultet, Universitetet i Stavanger. Disputas 2. desember 2015.

De siste tiår har barnehagesektoren i Norge vært gjenstand for endringer og en økt offentlig oppmerksomhet. Det har ført til at ulike kunnskaps- og maktfelt har forventninger til barnehagen som innebærer nye ansvars- og arbeidsoppgaver. Endringene viser seg i barnehagebyggenes arkitektur og innredning, og en del nye barnehager har et vesentlig større areal enn de tradisjonelle barnehagebyggene har. Det er også utviklet nye måter å organisere barnehagen på, og barnehagens mål og innhold har blitt tydeligere. Disse endringene antar jeg kan utfordre barnehagens etablerte forståelser og berøre barnehagens identitet og egenart.

Denne studien har som overordnet målsetting å utvikle kunnskap om hvordan barnehagens praksiser kommer til uttrykk i den store barnehagen, og på hvilke måter praksisene vedlikeholdes, utfordres og reformuleres i sammenheng med endringer i samfunnet forøvrig. I avhandlingen konstruerer jeg begrepet «den store barnehagen», som viser til den studerte barnehagen slik den framtrer materielt og arkitektonisk. «Den store barnehagen» representerer også forståelser av barnehagen som organisasjon og samfunnsinstitusjon i samtiden.

Studiens teoretiske ramme er kritisk diskursanalyse som er utviklet av Norman Fairclough (1992). Kritisk diskursanalyse utgjør også det metodiske verktøyet for analysen av de empiriske data i studien. Med utgangspunkt i den teoretiske rammen forstås barnehagen som en sosial praksis der personalet er delaktige i å produsere og reprodusere barnehagens virksomhet gjennom sosiale og diskursive prosesser der språk, meninger og handlinger veves sammen. Barnehagepersonalets diskursive og sosiale praksiser både avspeiler og medvirker til å skape og forandre deres forståelser, identiteter og sosiale relasjoner.

Avhandlingen er skrevet innenfor en kritisk fortolkende tradisjon med et konstruksjonistisk perspektiv på kunnskapsutvikling. Jeg har brukt etnografisk metode med feltarbeid for å konstruere data. Feltarbeidet er gjennomført over en periode på seks måneder i en stor nyetablert barnehage, innenfor en seksjon med 64 barn og et personale som varierte mellom 11–15 personer. Datamaterialet består av tekster fra observasjoner og gruppeintervjuer med personalet i barnehagen. Data er analysert med Faircloughs tredimensjonale analysemodell, i dimensjonene: tekst, diskursiv praksis og sosial praksis sett i en bredere samfunnssammenheng.

I avhandlingen løfter jeg fram brytninger som pågår i den store barnehagen. Analysen synliggjør hvilke diskurser som er framtrepende og hvor det er kamper mellom ulike diskurser. Studien viser hvordan personalet erfarer og beskriver barnehagens materielle rammer, tidsrammene og organiseringen som styrende og begrensende for det pedagogiske arbeidet.

I analysen belyser jeg hvordan rommene og innredningen i den store barnehagen bryter med personalets innarbeidede arbeidsmåter og utfordrer de sosiale praksisene. Jeg synliggjør hvordan personalet forsøker å tilpasse seg rommene og innredningens føringer, hvordan de yter motstand og

prøver å opprettholde de velkjente arbeidsmåtene, og hvordan de utvikler nye praksiser. Organiseringen med store barnegrupper som deler felles areal, fører til et omfattende koordineringsarbeid som skaper et sterkt tidspress og påvirker det pedagogiske arbeidet. En pågående endringsprosess setter fokus på å effektivisere og standardisere rutiner og arbeidsoppgaver. Disse endringene utfordrer personalets forståelser av sine relasjoner og interaksjoner med barn og foreldre, og berører deres identitet som yrkesutøvere i barnehagen.

Avhandlingen bidrar med kunnskap om hvilke betydninger barnehagens materielle rammer og organisatoriske strukturer har for personalets arbeid i barnehagen. Avhandlingen viser hvordan strømminger i samfunnet virker inn på hverdagen i barnehagen, gjennom diskursive og sosiale praksiser, og hvordan barnehagepersonalet posisjoneres i brytninger mellom samfunnets forventninger og deres etablerte forståelser av barnehagens oppgaver.

Kontakt: Anita Berge, Universitetet i Stavanger, Institutt for barnehagelærerutdanning, Stavanger, Norge. Email: anita.berge@uis.no

Sofia Enell

Transit in out-of-home care: Assessments of young people in secure accommodations

Avhandling for graden filosofie doktor i sosialt arbeid ved Institutionen för socialt arbeid, Linnéuniversitetet, Växjö, Sverige. Disputas, 11. desember 2015.

This thesis is about assessment of young people in secure accommodation. This kind of practice has a historical heritage in Sweden and some other countries. The main purposes of these assessments are to provide social services with information about the young people's problems and what kind of interventions is needed. Hence, when young people are being assessed in institutional settings they can be seen as being in transit in out-of-home care. They are waiting for their departure to interventions, but, unlike travellers at an airport, their waiting is involuntary and they do not know when or where they are going. Their journey is about how the social services will act upon the assessments and how their nearest future will turn out. In this thesis, the focus is on this journey and the implications of the assessments for how the journey turns out.

16 young people's experiences of being assessed in secure accommodation have been examined by using repeated interviews during a period of two years and their caseworkers' experiences by one interview. The empirical material also includes surveys about 85 young people, field notes from participant observations of assessment meetings and written assessments. The procedure has been independently reviewed and approved by a regional ethical board.

The main analytical concept used is *care trajectory*. This concept has been used to analyse how young people and their caseworkers shape, although in asymmetrical power relations, the care provided to the young people as it evolved during the studied sequence. To understand the young people's experiences of the assessments the concepts *total institutions* and *self-presentation* were used. The concepts of *institutional identity* and *texts as coordinators* provided the analysis with an understanding of the necessary work of professionals to make sense of young people's troubles and of how to act upon their troubles.

The findings are presented in four papers. The findings in the first paper showed how caseworkers searched for the right measures to manage change and achieve youth compliance in the evolving care trajectories. But their efforts were also a matter of managing professional and organizational contingencies and passing on responsibility. In the second paper it was found that there were two parts in the young people's being in limbo: being on site in the institution and being distant from the social services. Overall, the young people's experiences of being assessed in an institution were characterized by feelings of a loss of control over self-presentations. Three young people's stories about the assessments and later interventions were displayed in the third paper. They expressed understandings of appreciation, disappointment and self-development; understandings that seemed to be related to how the assessments were activated rather than how they were conducted and what their content was. The analysis in the fourth paper displayed four different care trajectories: *the battle*, *the dialogue*, *the passenger* and *the persuasion trajectory*, all with greater or lesser instability in different forms. The young people rarely perceived the courses of events as comprehensible and the assessment in the secure accommodations did not constitute a definite marker of increased stability and foreseeability.

Assessments in secure accommodations can be divided into three elements: the practice, the text and the placement. These three elements have different implications for the young people and the caseworkers. For the young people the practice and the placement converged into an assessment universe that, with the text, intensified their shaping of self-identity. Some of them seem to be able to balance their previous self-identity with how they were understood in the assessment, while others found it more challenging to both keep and change how they perceived themselves. For the caseworkers, the practice had implications for their understanding of the young people's individual troubles, the text for negotiating with other actors and the placement in their efforts to achieve change in the young people's troublesome situations. A final conclusion in the thesis is that the procedure of assessing young people in itself contains instability through involving several professionals in different parts of the assessment and decision-making process. Moreover, as a result of the turnover of caseworkers there could be different caseworkers requesting the assessments and receiving the assessment. Despite an overall lack of stability in the young people's care trajectories, the thesis reveals that some young people experienced the assessment as a place for self-development, where the course of the care trajectory changed for the better.

Kontakt: Sofia Enell, Avdelningen för beteendevetenskap och socialt arbete, Hälsohögskolan, Jönköping University, Sverige. Email: sofia.enell@ju.se

Eva Kane

Lekande praktiker på fritidshem. Ett aktionsforskningsprojekt i Sverige och England

(Playing practices in school-age childcare: An action research project in Sweden and England)

Avhandling för graden filosofie doktor i Barn- och ungdomsvetenskap ved Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, Sverige. Disputas 23. oktober 2015.

Barn leker ofta på sin fritid och när ett ökande antal barn, både i Sverige och i England, spenderar mer och mer av sin fritid på fritidshem blir det personalens ansvar att ge utrymme för lek. Denna praktik, att ge utrymme för lek, innefattar hur personalen talar om lek, hur man rent praktiskt ger utrymme för lek och hur man relaterar till de som leker. Beroende av hur personalen konceptualiserar lek, vad

de föreställer sig att lek är, tycks det innebära att de ger utrymme för olika aspekter av lek. Dessa lekpraktiker möjliggörs och begränsas av de ordningar som här kallas skolans lekpraktikarkitektur, det vill säga, lekpraktikerna på fritidshem är sammanflätade med en skolans praktikarkitektur.

Syftet med avhandlingen var att utforska hur personal på fritidshem talar om lek och hur de ger den utrymme, hur olika uppfattningar om lek bidrar till olika lekpraktiker och om det är möjligt att påverka och förändra lekpraktikarkitekturer. Data är producerad av konversationer med personal på två svenska och en engelsk skolans fritidshem. Dessa samtal var en del av ett aktionsforskningsprojekt. Aktionsforskning användes för att störa och förändra praktik i avsikt att förstå den och på samma sätt sattes koncept från Gilles Deleuze och Félix Guattaris filosofi (1980/2004) i arbete för att störa för-givet-tagna uppfattningar om lek och för att utforska hur lek arbetar i fritidshemspersonalens praktik.

Artikel I i denna sammanläggningsavhandling utforskar hur personal på fritidshem talar om lek och att ge den utrymme. Artikeln visar att det är av vikt att personalen tolkar barnens lek som utforskande av agentskap när de ger leken utrymme i sitt arbete på en institution för lärande. Artikel II utforskar några diskursiva ordningar om lek på fritidshem och går bortom dessa genom att konceptualisera lekandet som annorlunda-blivande (becoming-different). Artikeln visar att när personalen fokuserar på lek ser de barnen och sig själva som blivande-lekare (becoming-players). Artikel III undersöker relationen mellan planeringsprocessen och oväntade händelser i fritidshemspersonals så väl som aktionsforskarens praktik. Planering krävs i alla praktiker och ändå inträffar det oväntade oupphörligen. När lekandet konceptualiseras som ett "Tänk om? Som om" förhållningssätt som öppnar upp för att potentialiteter kan aktualiseras, då blev detta förhållningssätt också användbart i praktiken. Analysen pekar på att praktiker utvecklar ny kunskap och samtidigt förändrar sociala situationer när de, både personal på fritidshem och forskare, engagerar sig i en sådan lekandets praktik.

Lekandets praktik, oavsett om den är planerad och avsiktlig eller inte, kan inte bara störa utan också förändra lekpraktikarkitekturer. Lekandets praktik är känslig för störningar förorsakade av lekandet och kan också sätta sig själv "på spel". Detta öppnar upp för kontinuerliga av- och åter-territorialiseringar av lek och lekande i fritidshemspersonalens praktik.

Kontakt: Eva Kane, Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping University, Sverige.
Email: eva.kane@ju.se

Irmelin Kjelaas

Institusjonell kommunikasjon og barns deltakelse. En studie av samtaler mellom enslige asylbarn og miljøarbeidere på omsorgssenter

Avhandling for graden philosophiae doctor i språkvitenskap ved Fakultet for humanistiske fag, Institutt for språk og litteratur, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim, Norge. Disputas 29. januar 2016.

Hva kjennetegner samtaler mellom nyankomne enslige asylbarn og miljøarbeidere i barnevernet? Hvordan deltar barna, og hvordan kan deres deltakelse eller ikke-deltakelse forstås? Dette er de overordna spørsmålene i dette doktorgradsprosjektet som tar utgangspunkt i det juridiske, etiske og faglige prinsippet om barns deltakelse, og undersøker deltakelse som et interaksjonelt fenomen – som noe som må gjøres eller realiseres i faktiske samtaler mellom barn og voksne.

Materialet i prosjektet er innhenta gjennom et ettårig etnografisk feltarbeid på et omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Til sammen ti barn – fra fire forskjellige land, og 14 miljøarbeidere deltok i prosjektet. Konkrete metoder er deltakende observasjon, uformelle samtaler med barn og miljøarbeidere, samt opptak av et sett standardiserte, skjema baserte samtaler mellom barn og miljøarbeidere. Det er disse samtalenes som utgjør det primære materialet i prosjektet, mens det etnografiske materialet utgjør et sekundærmateriale. Til sammen analyseres dette materialet gjennom en tostegsanalyse: Først en samtalenær analyse, der kun samtaleinterne forhold blir beskrevet og analysert, og deretter en bredere kontekstuell analyse der etnografisk innsikt, miljøarbeidernes egne forståelser og refleksjoner, samt annen empiri trekkes inn. Den teoretiske tilnærminga er dialogisk og virksomhetsteoretisk.

Et hovedfunn i studien er at barna er svært lite deltakende i de standardiserte samtalenes – både kvantitativt og innholdsmessig: De har få samtalebidrag sammenligna med miljøarbeiderne, de har svært få initiativer og utvida responser, og de bringer i liten grad egne temaer og perspektiver inn i samtalen. De bidragene de har, blir dessuten i liten grad fulgt opp og anerkjent av miljøarbeiderne. Dette skiller disse samtalenes fra andre samtaler og annen samhandling på omsorgssenteret, hvor barna er langt mer deltakende og hvor miljøarbeiderne i langt større grad toner seg inn med barna, lytter aktivt og følger opp det de sier. Jeg tolker derfor mangelen på deltakelse i de standardiserte samtalenes som et resultat av det bundne samtaleformatet – som miljøarbeiderne følger på en prosedyriell og mekanisk måte: Miljøarbeiderne synes mer opptatt av å følge skjemaet og komme gjennom punktene i det, enn av å etablere et godt samtaleklima, skape forståelse, lytte til og anerkjenne det barna forteller.

Dette virker objektiviserende og fremmedgjørende på barna, som har få forutsetninger for å forstå samtalenes, temaene og perspektivene, og som ofte er usikre på de voksne rundt seg og på den nye tilværelsen i Norge. Denne fremmedgjøringa kan imidlertid forstås som et resultat av at miljøarbeiderne sjøl er fremmedgjorte – faglig og profesjonelt sett: De er pålagt å bruke skjemaer og følge prosedyrer de sjøl ikke mener er hensiktsmessige og heller ikke alltid forstår. Dette opplever de som frustrerende og lammende. En sentral diskusjon i prosjektet er derfor hvordan institusjonelle føringer, økte krav til standardisering og mindre rom for profesjonelt skjønn kan virke fremmedgjørende ikke bare på barn/brukere, men også på profesjonsutøvere. Slik bidrar dette prosjektet med kunnskap ikke bare om rent *interaksjonelle* vilkår for barns deltakelse, men også om *institusjonelle* vilkår for profesjonsutøvelse og derigjennom barns deltakelse.

Kontakt: Irmelin Kjelaas, Institutt for sosialfag, Høgskolen i Telemark, Norge.

Email: Irmelin.Kjelaas@hit.no

Solveig Nordtømme

På vei mot en rom(s)lig pedagogikk. En fortolkende studie av barns lekeerfaringer med rom og materialitet

Avhandling for graden philosophiae doctor i pedagogiske ressurser og læreprosesser i barnehage og skole ved Fakultet for humaniora og utdanningsvitenskap, Høgskolen i Sørøst-Norge, Horten, Norge. Disputas 25. januar 2016.

I denne studien rettes oppmerksomheten mot barns lek i rom, kroker og hjørner i barnehagen, og hvordan bord, stoler, lekemateriell og fargestifter – det som omtales som materialitet – inngår i et sam-

spill som har betydning for barnas lek og lekemuligheter. Hensikten med studien er å få kunnskap om hvordan barnas lek, handlinger og erfaringer er knyttet til rommene og materialiteten i barnehagen, hvordan barn bruker rom og setter materialiteten i spill, og hvordan barns levde lekeerfaringer skaper stemninger og blir viktige bidrag i barns dannelsesprosesser og meningsskaping.

Avhandlingen er artikkelbasert med tre artikler. Den overordnede problemformuleringen for studien er: Hvordan erfarer barn muligheter for lek innenfor barnehagens rom og materialitet? Denne problemformuleringen søkes å besvares gjennom tre artikler og en utfyllende kappe.

Studiens empiri er fra feltarbeid i to barnehager i 2–5 års grupper, der den metodiske tilnærmingen har vært deltakende observasjon, supplert med foto og video. Studien bygger på kroppsfenomenologien som et ontologisk grunnlag for å forstå forholdet mellom kroppssubjektet og verden. Kroppsfenomenologien kjennetegnes av at den forener kropp og tanke, subjekt og objekt, noe som innebærer at en opphever et strengt skille mellom subjekt og objekt, også omtalt som ikke-dualistisk ontologi. Dette gjør det mulig å fortolke hvordan rom og materialitet viser seg for barn og får pedagogisk betydning. Studien bygger på et flerstemmig teoritilfang, med det situerte som et felles omdreiningspunkt. Det situerte perspektivet viser til at det kontekstuelle har en særlig betydning. Deltakelse og læring i et situert perspektiv er utviklet av sosialantropologen Jean Lave og pedagogen Etienne Wenger. Kropps-subjektets situerte forhold til rom og materialitet er inspirert av den franske filosofen Maurice Merleau-Pontys arbeider.

Studiens funn er presentert gjennom en teoretisering og konseptualisering av å gjøre rom, *doing space* i hovedrom, mellomrom og bakrom. *Hovedrommet* slik det har framstått i materialet er betegnelsen på et konkret rom, det rommet i barnehagen som ofte omtales som avdelingen, der barna opplever at de hører til og der det alltid er en ansatt til stede. Funnene tilsier at de eldste har gode lekemuligheter i hovedrommet fordi det romlige og materialiteten retter seg mot bordaktiviteter som å skrive, tegne, arbeide med tall og spille spill. Studien viser at de hovedrom som ikke har plass til lek på gulvet, og heller ikke har materialitet som gir muligheter for fleksibel bruk, utgjør en begrensning for de yngste barnas lekemuligheter. Videre viser materialitet at *mellomrom* og *bakrom* ofte oppstår med utgangspunkt i hovedrommet, og representerer de rommene barna selv skaper. *Mellomrommet* er betegnelsen på et fortolket, abstrakt, sanselig og opplevd rom som omslutter de som deler en lek. *Mellomrommet* skapes som et virtuelt rom for å beskytte leken, midt mellom annen pågående lek. *Bakrommet* er et slags mellomrom, men skiller seg fra det som er beskrevet over ved at det er lukket og skjult for innsyn. *Bakrommet* framstår som et sted der hemmeligheter og fortrolighet deles, et sted barna tar pause fra oppmerksomhet. I bakrommet råder til tider helt andre normer enn i barnehagen for øvrig. Det er særlig i mellomrommene og bakrommene at leken pågår på barnas premisser.

Denne studien er et kunnskapsbidrag som gjennom fortolkning søker å løfte fram barns kompetanser og meningsskaping i deres lekeerfaringer. Betegnelsen rom(s)lig uttrykker at pedagogikken skapes og virkeliggjøres i samspillet mellom mennesker, rom og materialitet med en åpen innstilling til barns måter å skape mening gjennom å gjøre og leke.

Kontakt: Solveig Nordtømme; Institutt for barnehagepedagogikk og profesjonskunnskap, Høgskolen i Sørøst-Norge, Norge. Email: solveig.nordtomme@hbv.no

Line Togsverd

Da "kvaliteten" kom til småbørnsinstitutionerne. Beretninger om hvordan det går til, når kvalitet på det småbørnspædagogiske område skal vides og styres

Avhandling for graden philosophiae doctor ved Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet, Danmark. Disputas 17. november 2015.

"Kvalitet" er som aldrig før i fokus som et fænomen, der påkalder sig politiske og styringsmæssige interesser og initiativer. Det gælder også for "kvalitet" i børnehaven. I 2010 indgik kommunerne og regeringen i Danmark en økonomiaftale, der forpligter kommunerne til at dokumentere "den faglige kvalitet i daginstitutionerne". Kvalitet defineres i aftalen som den faglige indsats som giver "effekter" og "resultater" på måder der kan sammenlignes i og på tværs af institutioner og kommunegrænser. Dermed er accountability eller på nordisk: regnskabspligt, kommet til det pædagogiske område og med det også en specifik form for kvalitetsstyring, som sætter institutioner og forvaltning på en yderst vanskelig opgave. For hvordan skal man dokumentere den faglige kvalitet som sammenlignelige effekter og resultater?

Med teoretisk inspiration fra Michel Foucault, og empirisk udgangspunkt i et længerevarende etnografisk feltarbejde i 2 dagtilbud i en større dansk kommune, problematiserer afhandlingen kvalitetsrapportering som en historisk specifik styringsteknologi, en måde at vide og styre kommunerne og daginstitutioner, som får betydning for hvordan det er muligt, fornuftigt og rimeligt at orientere sig, at prioritere, indrette og udvikle pædagogik. Jeg har fulgt pædagoger og leders arbejde med at rapportere og udvikle kvalitet, og har metodisk set kvalitetsrapporter som en handlingskraft, der igangsætter sociale processer og brydninger, hvori det afgøres hvad der kan og skal dokumenteres som kvalitet, effekter og resultater i relation til pædagogikken. Altså hvad pædagogiske institutioner er, og skal beskæftige sig med, som kan siges at være "kvalitet".

Afhandlingen viser hvordan arbejdet med at dokumentere "effekter" og "resultater" indsætter nye målestokke og en helt særlig orden, som pædagogerne og deres ledere må besinde sig på, fordi kvalitetsdokumentationerne er indskrevet i et magtforhold. Men afhandlingen viser også, hvordan det at vide og styre kvalitet er en praksis, som er yderst ustabil, porøs og baseret på betydelige paradokser og kompromiser. Kvalitetsrapporteringsarbejdet rummer nogle normative standarder og påføringer, som pædagoger og ledere på den ene side må besinde sig på, men som de på den anden side søger at holde på god afstand, fordi de strider mod deres faglige forståelser, etik og værdier. Når kvalitet skal dokumenteres laves derfor det, jeg kalder kvalitetsfabrikationer, hvor såvel forvaltning og institutioner med en vis kynisme bruger det man har ved hånden: tal, de rigtige ord og vendinger, formuleringer som signalerer entydighed og tilfredsstiller tilsynet, sådan at man har en kvalitetsrapport. Afhandlingen dokumenterer at dette kvalitetsfabrikerende arbejde afkræver institutioner, pædagoger og ledere betragtelige ressourcer, fagligt, økonomisk og personligt, men også rummer et betydeligt paradoks. For selvom kvalitetsrapporter som andre accountability-instrumenter er indført ud fra politiske ambitioner og begær efter at basere kvalitetsudvikling på viden og gøre offentlige organisationer mere transparente, så peger afhandlingens etnografiske arbejde på at kvalitetsrapportering faktisk ser ud til at føre til det modsatte. Nemlig at gøre institutionerne, pædagogikken og de pædagogiske prioriteringer tilsørede og uigennemskuelige. Arbejdet med kvalitet og kvalitetsrapportering kommer i høj grad til at handle om at stå til ansvar for tilsynsmyndigheder og de standarder kvalitetsrapporterne etablerer. Samtidig kommer mange af pædagoger og leders diskussioner i forbindelse med kvalitetsdokumen-

tationerne til at handle om at gøre det rigtigt i forhold til evalueringsteknologien, mens tid og rum til at udvikle pædagogisk viden – til at undersøge, diskutere og udvikle pædagogiske forestillinger om hvad der er det rigtige at gøre – udgrænses.

Samlet set giver afhandlingen et kritisk og detaljeret indblik i den ordnende, men også yderst skrøbelige og pragmatiske affære det er at skabe viden om kvalitet i daginstitutionspraksis og i de paradosser og spændinger en sådan praksis afstedkommer.

Kontakt: Line Togsverd, VIA Kultur og pædagogik, Danmark. Email: lto@via.dk

Bente Ulla

Arrangement av kropp, kraft og kunnskap: ein studie av profesjonsutøvinga til barnehagelæraren

Avhandling for graden philosophiae doctor ved Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskaplige fakultet, Institutt for pedagogikk. Disputas 14. desember 2015.

Arbeidet med avhandlinga er skriven innanfor fagområdet utdanningsvitenskap, med pedagogikk og profesjon som særrområde. Avhandlinga er artikkelbasert og sett saman av fire delarbeid som på ulike måtar undersøker og drøftar barnehagelæraren si profesjonsutøving.

Studiens feltområde er den norske samtidsbarnehagen, der studien som heilheit spør etter uttrykk for barnehagelæraren si profesjonsutøving. Studiens metodiske tilnærming er forma som ein eksperimenterande kvalitativ studie, med strategiar av observasjon, gruppeintervju og dokumentstudium i feltarbeidet.

Forhold kring vurdering og dømekraft vert sett i sentrum for studiens merksemd når avhandlinga drøftar korleis vilkåra for profesjonsutøving får sine uttrykk. Gjennom ei veksling mellom teori og empiri har studien skapt passasjar til å undersøkje barnehagens kvardagsliv i lys av epistemiske og ontologiske vilkår. Avhandlinga set særleg fokus på vilkår for avgjersler, og går vegen om makta sine premiss i analysen.

Tematikk og teori heile vegen vev seg inn i kvarandre, og det Foucaultianske konseptet *apparatus* står sentralt i studiens analytiske tilnærming. I studiens overordna tittel vert *apparatus* uttalt som eit arrangement. Konseptet opnar for å overskride skarpe skilje mellom pedagogikk og politikk, teori og praksis, hovud og kropp. Via det valde tematiske og teoretiske fokuset, vert merksemda retta mot tilsynelatande små deltar i kvardagen. Den dveler ved handa sine rørsler og justeringar av auget sitt fokus.

Detaljar i kvardagen legg premiss for makta sin verknad. Kvardagslivet i barnehagen står i samband med politiske tilhøve i både nasjonal og internasjonal kontekst. I denne avhandlinga vert sambanda drøfta som eit arrangement. Avhandlinga presenterer kritiske tilnærmingar til korleis konstruksjonar av barnehagelæraren si profesjonsutøving kan ta form i samtidskonteksten. Ved å analysere styringsmekanismer gjennom det valde perspektivet, gjev avhandlinga teoretiske tilskot til å skildre korleis makt tek form og sirkulerer i kvardagen sine mikroelement. Studien trekk veksling på metodologieke perspektiv frå Michel Foucault, og undersøker korleis profesjonsutøving tek form gjennom ei tilstelling av kropp, kraft og kunnskap.

Studien gjev empirisk tilskot til barnehageforskning om kvardagslivet i barnehagen, med særleg fokus på dei yngste barnehagebarna. Eit av studiens mest sentrale funn er knytt til korleis aldersklassifisering

synte seg som avgjerande element i den diskursive ordenen. Med stor glitrande krone på hovudet, med song og festmat, vert barnet sin alder markert i barnehagen. Eittåringen, toåringen, treåringen, fireåringen, femåringen, seksåringen er klassifikasjonar med kraftfull verknad. Aldersklassifisering er absolutt ingen nyskapning i barnehagen. Men denne studien har synt fram korleis aldersklassifiseringane også er under stadig ny emning, ettersom dei får transformert kraft inn i nye samanhengar. Når muligheitene til eit kunnskapsområde er i endring, står det i samanheng med eit større apparat som også aldersklassifiseringane er ein del av. Studien har synt fram korleis virkeområdet for aldersklassifiseringane får ny autoritet i transformerte samanhengar.

Alder er eit sentralt element i logikken kring kartlegging av barn sine dugleikar. Avhandlinga drøftar korleis barns dugleikar tek form i spenningsfelte kring barnehagelærarens handlingsrom for dømekraft og aldersklassifiseringar. Studien synleggjer korleis overvaking og aldersklassifisering er del av eit arrangement som opnar for at kvart einskild barn kan verte posisjonert som eit kasus i konteksten. Apparatet vert sett fram som ein kompleks komposisjon med kraft til å forskyve både pedagogikk og profesjon i samtidskonteksten.

Kontakt: Bente Ulla, Høgskolen i Østfold, Avdeling for lærerutdanning, Norge. Email: bente.ulla@hiiof.no